

Tlo kao temelj održivog gospodarenja

PROF. DR. SC. IRENA JUG

Kao višenamjenski resurs i prirodno dobro, tlo možemo definirati s više različitih aspekata:

- ekološki
- fiziološki
- građevinski
- mehanički
- tržišno - gospodarski
- geološki

- Tlo se općenito definira kao površinski sloj zemljine kore sačinjen od mineralnih čestica, organske tvari, vode, zraka i živih organizama.
- Tlo povezuje zemlju, zrak i vodu te udomi veći dio biosfere.
- Zbog izrazito sporog procesa nastanka smatra se neobnovljivim ili u najboljem slučaju uvjetno obnovljivim resursom.

- Tlo je nositelj brojnih funkcija neophodnih za život na Zemlji:
  - ✓ osigurava hranu
  - ✓ biomasu,
  - ✓ sirovine,
  - ✓ staništa i rezerve gena;
  - ✓ skladišti, filtrira i izmjenjuje hranjive tvari, vodu i ugljik.

- Tlo je najveći i najznačajniji prirodni resurs cjelokupnog čovječanstva.
- Pretjeranim ili neodgovornim korištenjem tla dolazi do pada produktivnosti i konačno destrukcije tla.
- Proces upropaštavanja tla je najčešće jednosmjernan, bez realne mogućnosti vraćanja u prethodno stanje
- Promjene su naoko "male", što smanjuje pozornost i odlaže pravovremeno poduzimanje mjera za zaustavljanje destruktivnih procesa.

- Izrazito je složen i kompleksan medij podložan procesima degradacije i prijetnjama koje u kratkom vremenskom razdoblju mogu ozbiljno ugroziti i onesposobiti njegove funkcije.
- Posljedice se očituju kroz smanjenje plodnosti tla, biološke raznolikosti, kakvoće zraka i vode, te klimatske promjene.

“TLO JE KLJUČ PRIRODNOG RESURSA” (Denning-Rowell 1994.) a zaštita tla jedno je od ključnih pitanja zaštite čovjekova okoliša

Zakon o zaštiti okoliša – na snazi od 25.07.2015 (NN 78/15) navodi:

- Članak 11:

Tlo je neobnovljivo dobro i mora se koristiti održivo uz očuvanje njegovih funkcija. Nepovoljni učinci na tlo moraju se izbjegavati u najvećoj mogućoj mjeri.

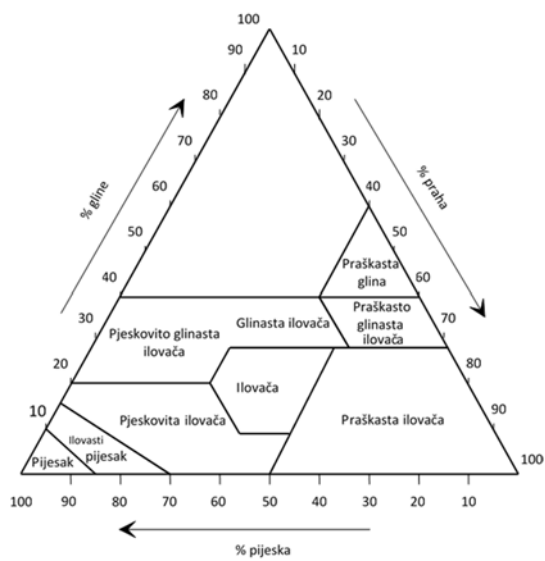
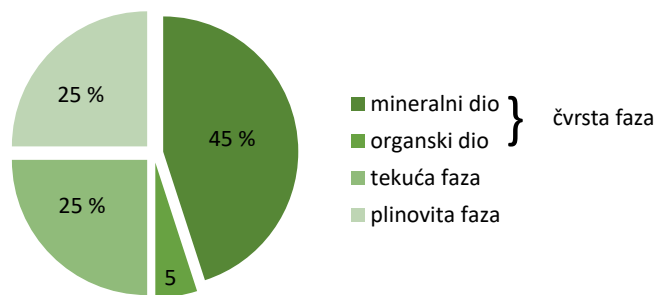
- Članak 21:

(1) Zaštita tla obuhvaća očuvanje zdravlja i funkcija tla, sprječavanje oštećenja tla, praćenje stanja i promjena kakvoća tla te saniranje i obnavljanje oštećenih tala i lokacija.

(2) Onečišćenje odn. oštećenje tla smatra se štetnim utjecajem na okoliš, a utvrđivanje prihvatljivih graničnih vrijednosti kakvoće tla provodi se na temelju posebnih propisa.

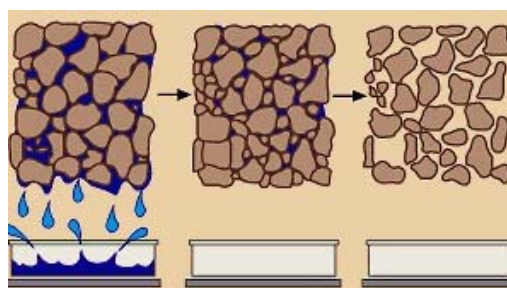
- Fizikalno stanje tla značajno utječe na produktivnost tla, rasprostranjenost organizama tla i na štetnost štetnih komponenti (kao što su pesticidi).
- degradirana tla obično imaju smanjenu infiltraciju, perkolaciju, aeraciju i rast korijena.
- Male promjene u fizikalnim svojstvima tla mogu imati značajan utjecaj na biodivergentnost, plodnost i onečišćenje tla
- Stvaranje povoljnih uvjeta u tlu zahtjeva pažljiv i brižan pristup načinu gospodarenja tlom

- tlo je polifazni sustav koji se sastoji od čvrste, tekuće i plinovite faze, a odlikuju ga kemijska, fizikalna i biološka svojstva

- međusobnim nakupljanjem, čestice tla stvaraju strukturne agregate koji između sebe ostavljaju određeni prostor (pore) čija veličina i količina određuje kretanje vode i zraka
- Pore u tlu mogu biti popunjene ili vodom ili zrakom te ovisno o tome tla mogu biti vlažna ili suha
- Kada su sve pore popunjene vodom (oborine, poplave) tlo je saturirano što usporava izmjenu plinova s atmosferom
- U ovakvim uvjetima CO_2 , koji nastaje disanjem korijena biljaka ili disanjem organizama u tlu, ne odlazi u atmosferu te O_2 ne ulazi u tlo. Na taj način nastaju anaerobni uvjeti i prevladavaju procesi redukcije.

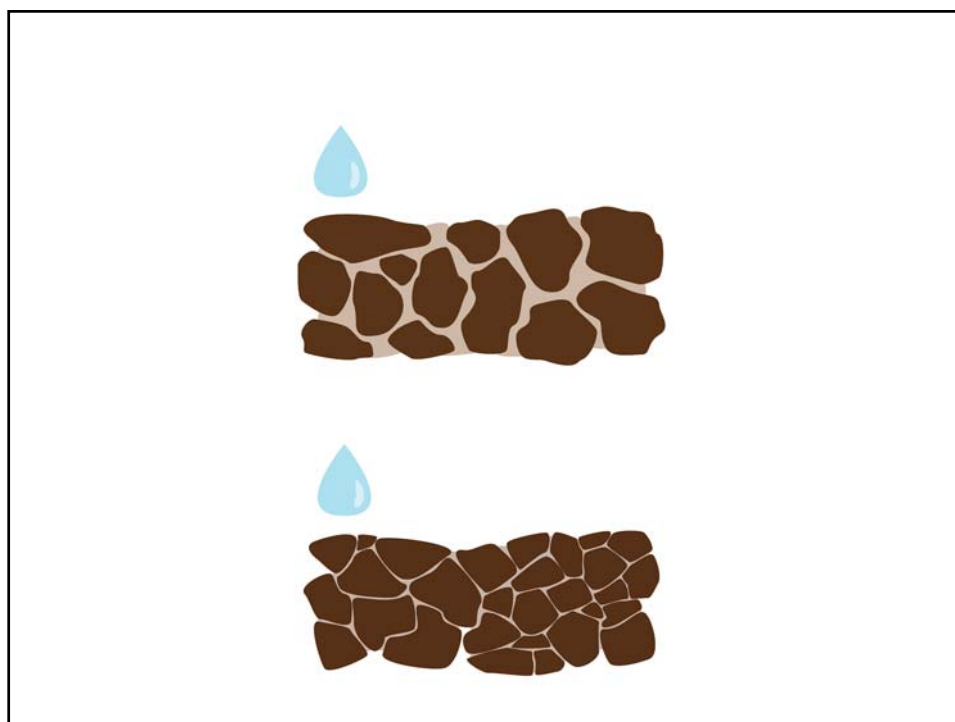
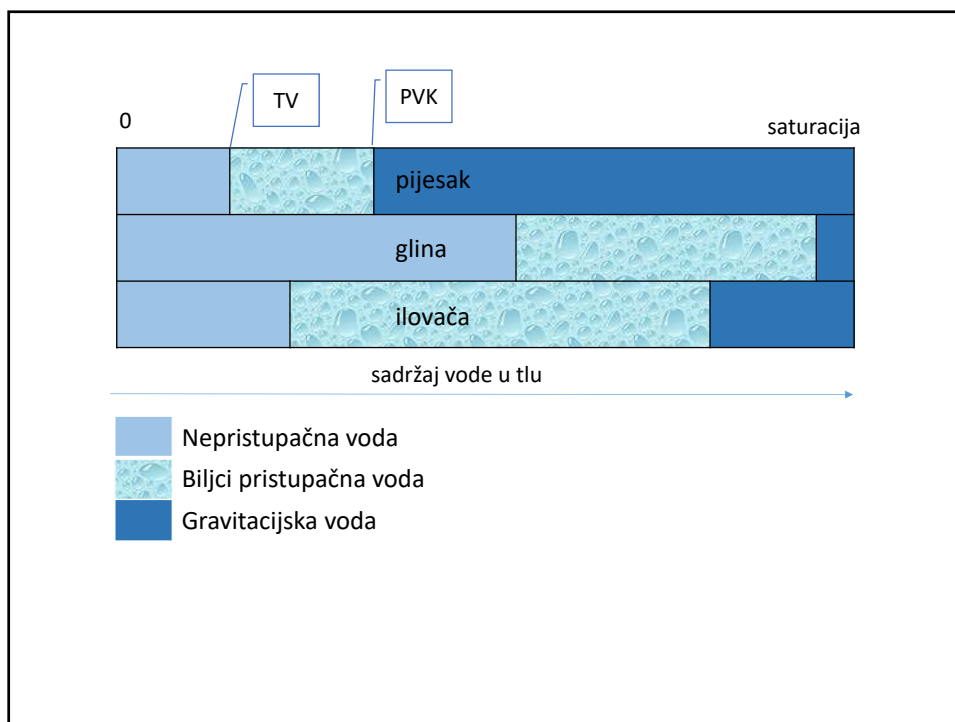
- Suprotno navedenim uvjetima, kada u tlu nema dovoljno vode te su gotovo sve pore popunjene zrakom, problem predstavlja opskrba biljaka i organizama u tlu potrebnom vodom i hranivima.

saturacija

PVK

točka venuća

- Prijetnje prema tlu su složene i u konačnici mogu dovesti do degradacije tala.
- Pojedini procesi degradacije tla imaju prirodne uzroke, ali se njihovo napredovanje ubrzava ljudskom djelatnošću.
- Podaci o svojstvima tla, mjereni i promatrani u međusobnoj interakciji u prostoru i vremenu kvantificiraju određene prijetnje prema tlu i njegovim funkcijama

- **Smanjenje organske tvari i biološke raznolikosti** – ocjenjuje se sadržajem ukupnog ugljika, odnosu ugljika i dušika, te volumnom gustoćom tla.
- **Erozija tla** – ovisi o volumnoj gustoći tla, gustoći čvrste faze, ukupnoj poroznosti, propusnosti tla za vodu i sadržaju ukupnog ugljika.

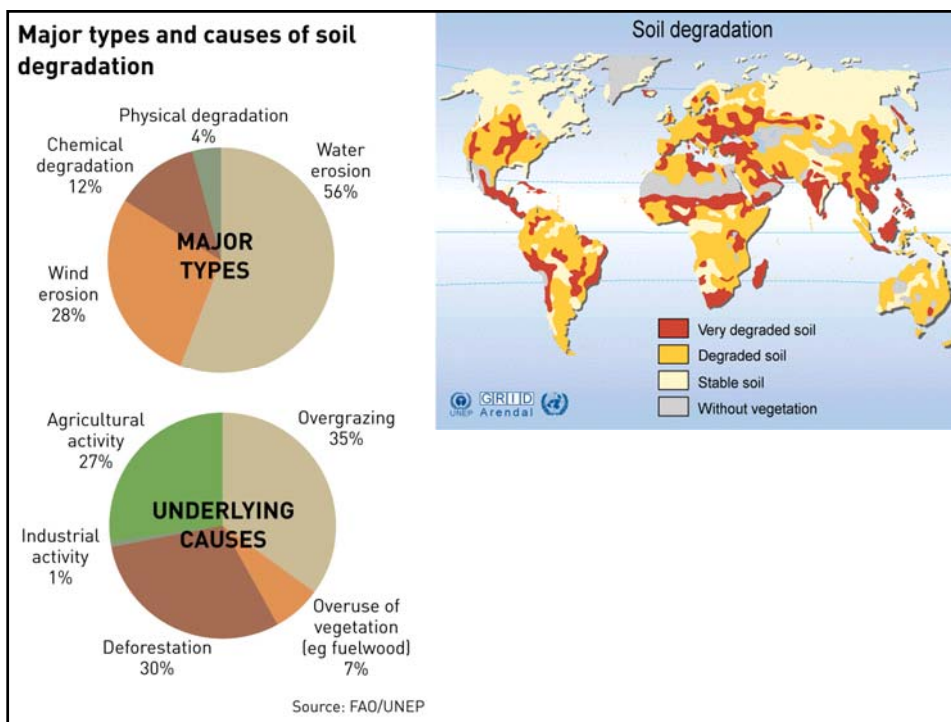

- **Onečišćenje tla** – promatra ukupan i pristupačan sadržaj teških metala i potencijalno toksičnih elemenata (Fe, Al, As, B, Cd, Co, Cr, Cu, Hg, Mn, Mo, Ni, Pb, Se, Sr, Zn) te postojanih organskih onečišćivača (PAH, PCB, triazinski herbicidi, organoklorni pesticidi).

Zbijenost tla – definiraju volumna gustoća tla, mehanički sastav, kapacitet tla za zrak, kapacitet tla za vodu, struktura, propusnost tla za vodu, sadržaj ukupnog ugljika.

- **Zaslanjivanje tla** – ovisi o kiselosti tla, električnoj vodljivosti, sadržaju soli, kapacitetu zamjene kationa, propusnosti tla za vodu, kapacitetu tla za vodu, kemijskom sastavu procjedne vode i sadržaju ukupnog ugljika.
- **Klizišta** – ovise o mehaničkom sastavu, strukturi te propusnosti tla za vodu.

- Tematskom strategijom za zaštitu tla (Thematic Strategy for Soil Protection, Communication COM(2006) 231) Europska komisija identificirala je 8 najznačajnijih prijetnji prema tlu:
  - erozija,
  - smanjenje organske tvari,
  - onečišćenje,
  - zaslanjivanje,
  - zbijanje,
  - gubitak biološke raznolikosti,
  - prenamjena,
  - plavljenja i klizišta.

Erozija

- Gubitak tla tijekom poljoprivredne proizvodnje je uglavnom uzrokovano vodom, vjetrom i obradom tla

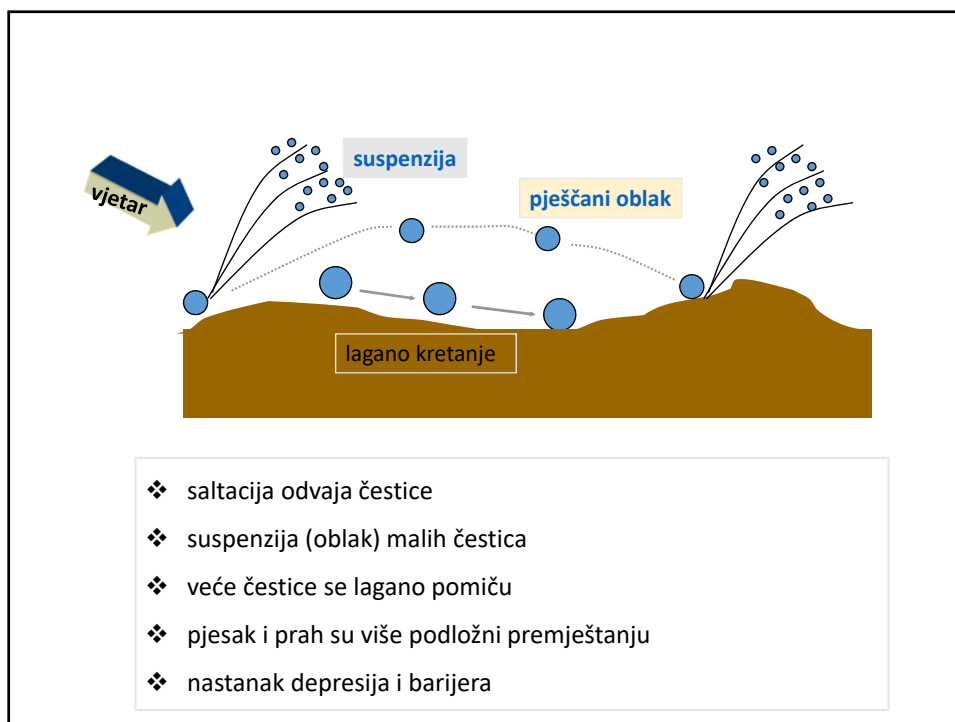

mađni supstrat
rezidualno tlo
erodirano tlo
odnošeno tlo

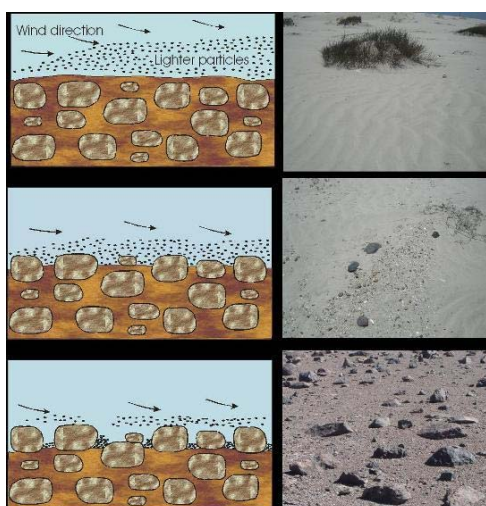
erozija vjetrom

- Eolska erozija predstavlja ozbiljan problem okoliša. To je uobičajeni fenomen koji se uglavnom javlja u ravničarskim, golim područjima i na suhim, pjeskovitim tlima
- Erozijski vjetrom oštećuje tlo i prirodnu vegetaciju uklanjanjem čestica tla s jednog mjesta i njihovom depozicijom na drugu poziciju što dovodi do gubitka tla, isušivanje tla, pogoršanje strukture tla, gubitaka hranjivih tvari, smanjenje produktivnosti i onečišćenja zraka.
- Premještanje sedimenta i njihovo taloženje značajni su čimbenici u geološkim promjenama koji se javljaju na kopnu te tijekom dugih vremenskih perioda imaju značajan utjecaj na proces formiranja tla.

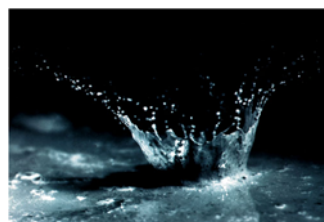
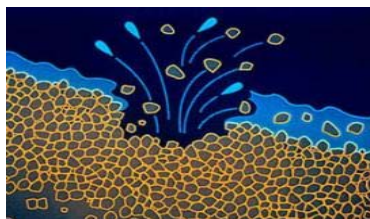
Vjetar uzrokuje podizanje i transport lakših čestica iz suhog tla, ostavljajući površinu grubog krupnog pijeska i skeleta. Uklonjene čestice se prenose vjetrom na drugo područje gdje mogu stvoriti pješčane dine

erozija vodom

negativno djelovanje energije vode u gibanju na elemente u okolišu. Erozija poljoprivrednih tala može se podijeliti u nekoliko osnovnih grupa:

- erozija tla nastala udarom kišnih kapi

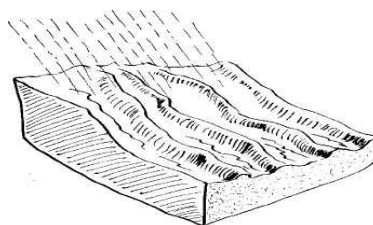
- prva faza u procesu erozije
- zatvara pore tla stvarajući pokoricu i smanjujući infiltraciju

- erozija tla pod utjecajem otplavlivanja

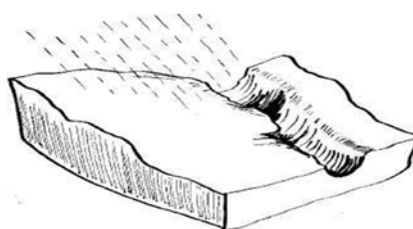

- veliki gubici tla (hraniva, organske tvari)

☐ brazdasta erozija

☐ jaružna ili bujičina erozija

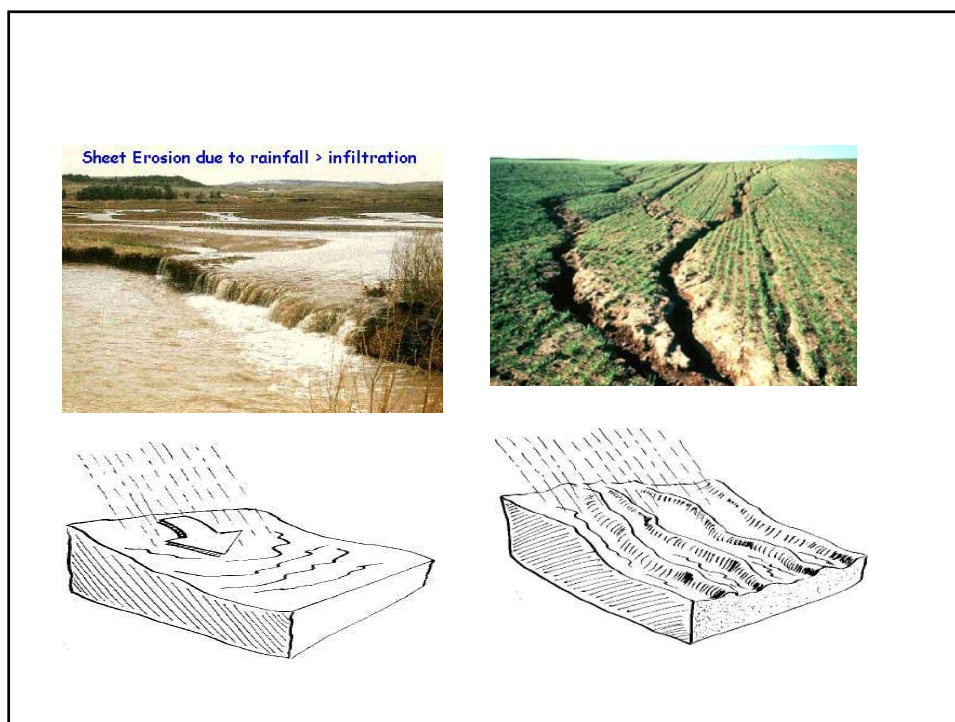

veliki gubici tla (hraniva, organske tvari)

erozija tla obradom

- sustav obrade
- vrsta oruđa
- smjer obrade
- dubina i brzina obrade
- broj prohoda

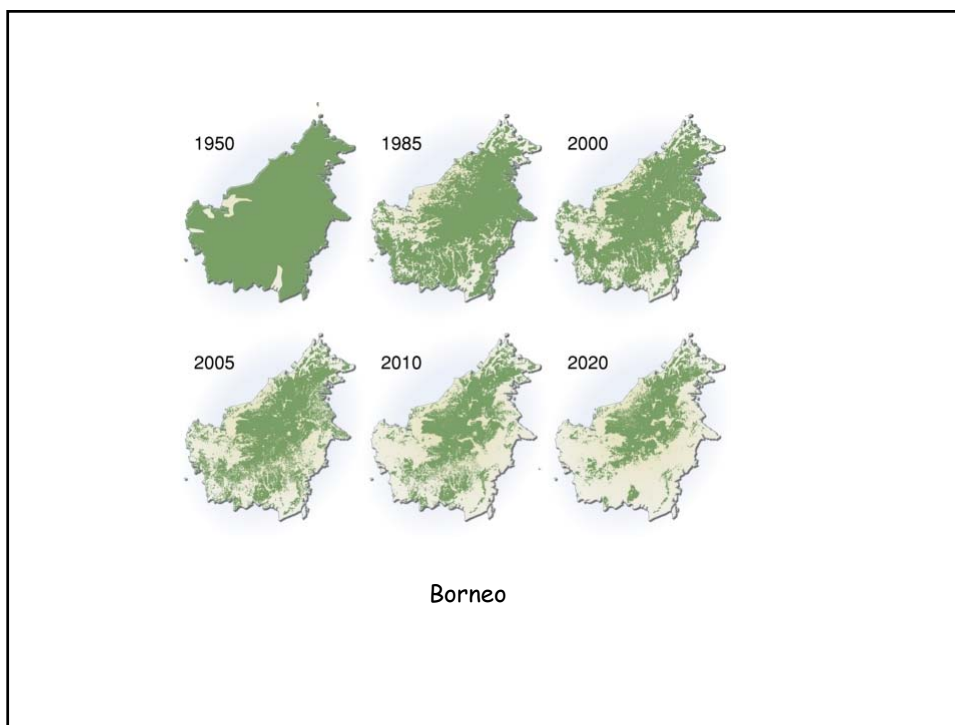

Deforestacija

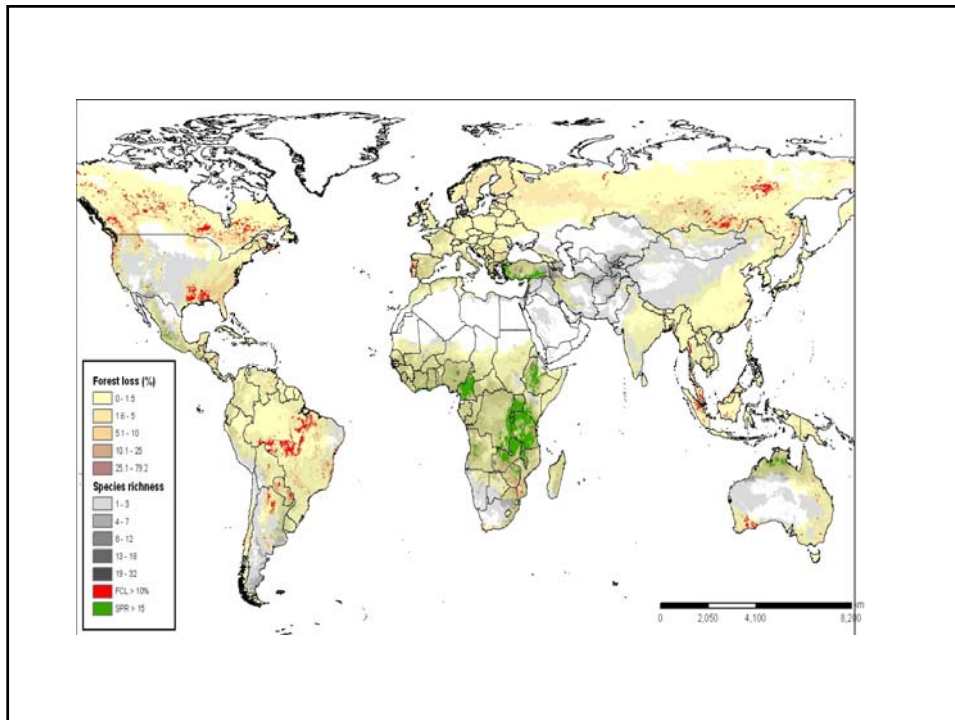
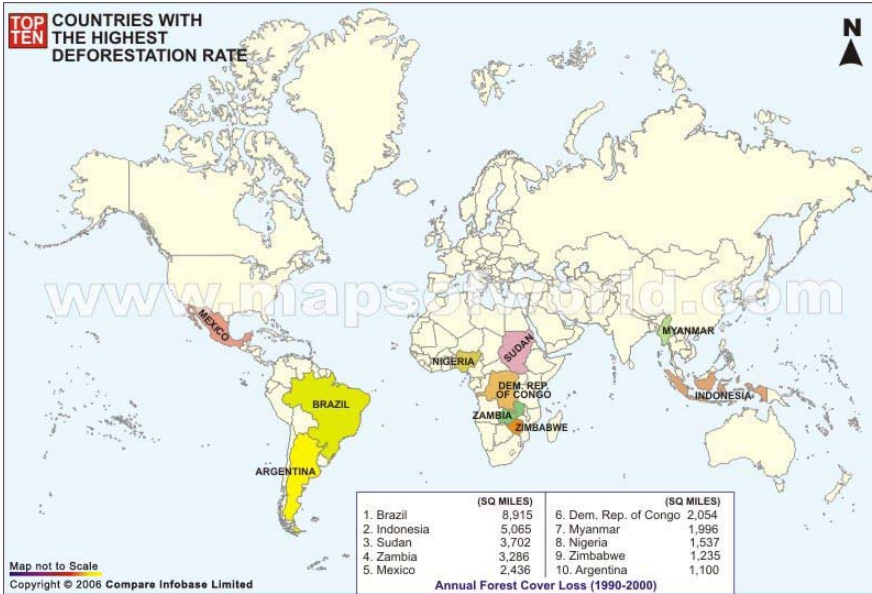

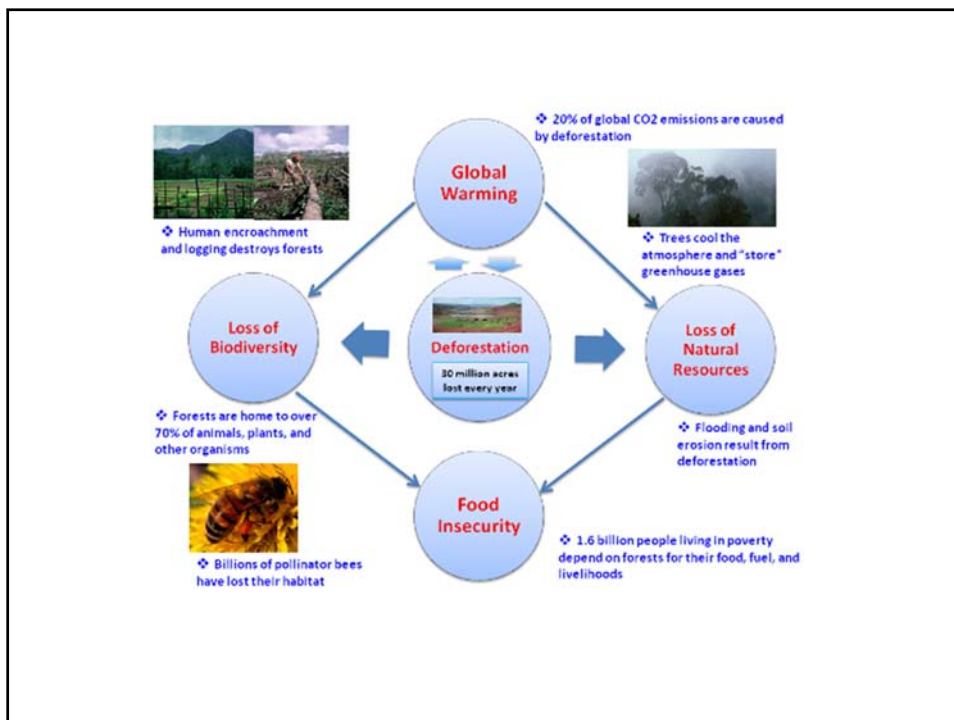

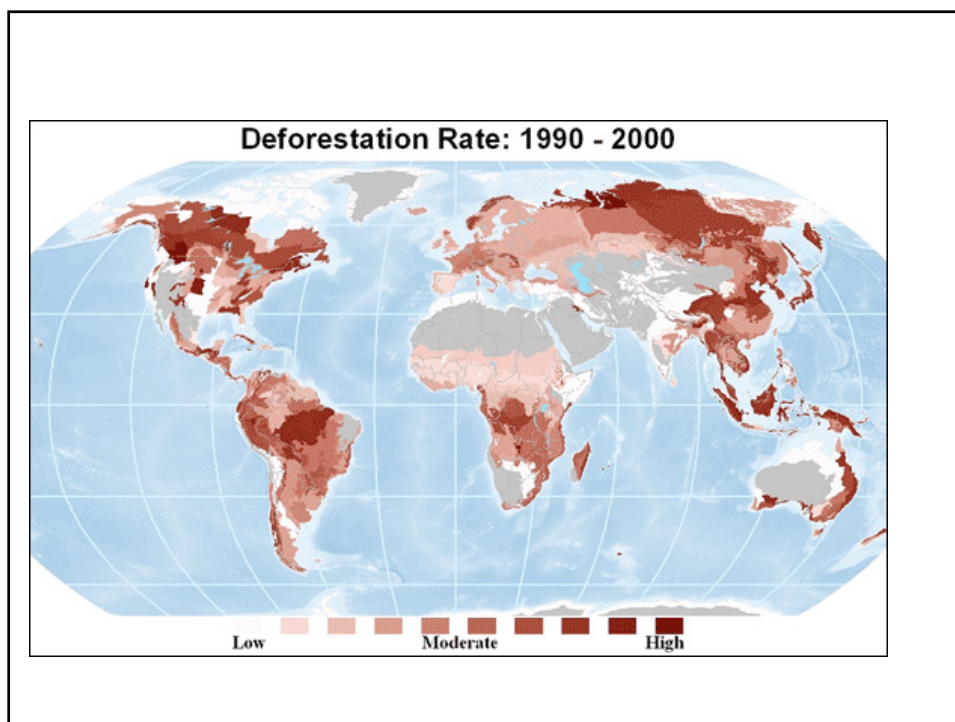

Top Ten Countries with Highest Deforestation

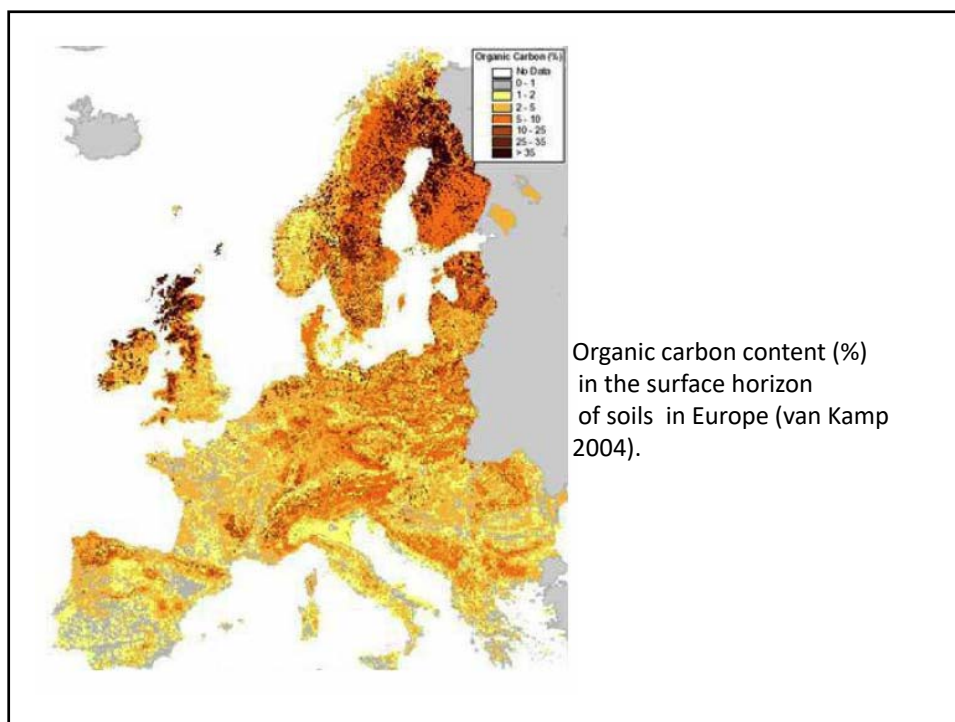

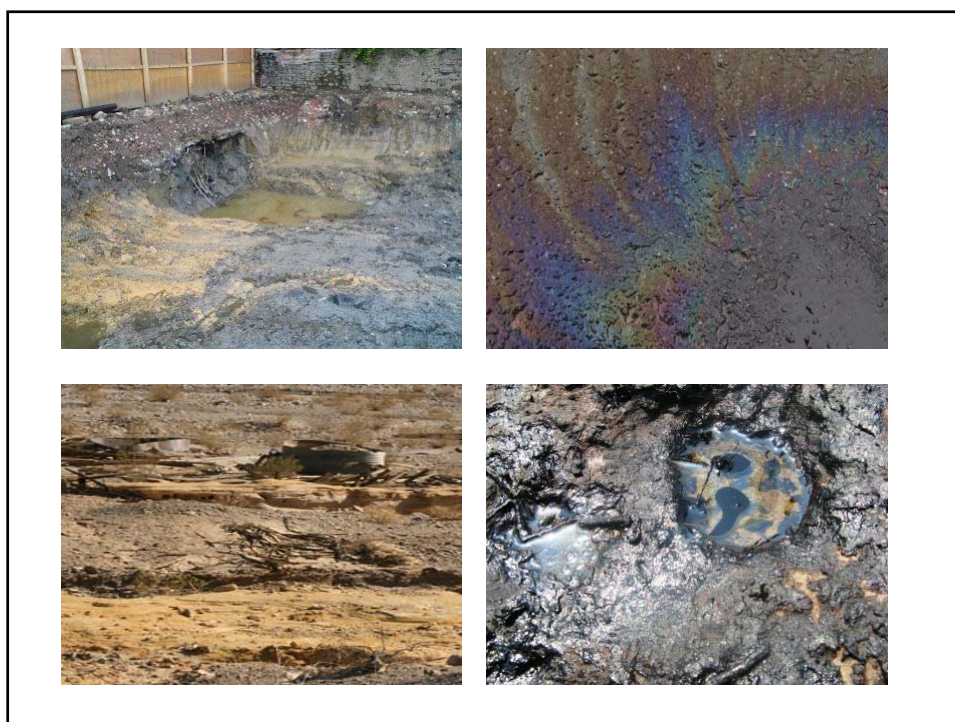
Smanjivanje organske tvari

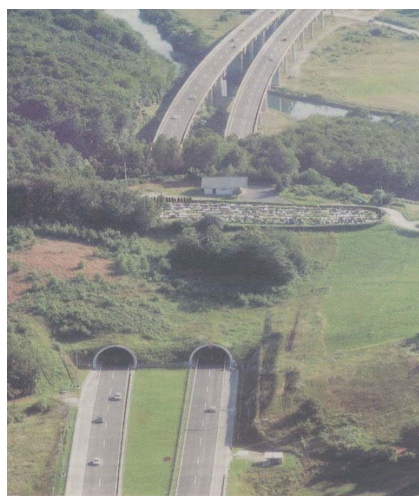

Kontaminacija

Smanjivanje površina

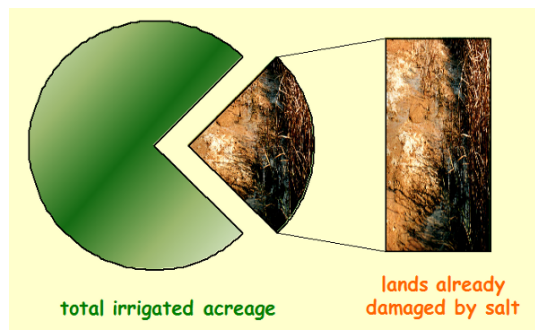
Zbijanje

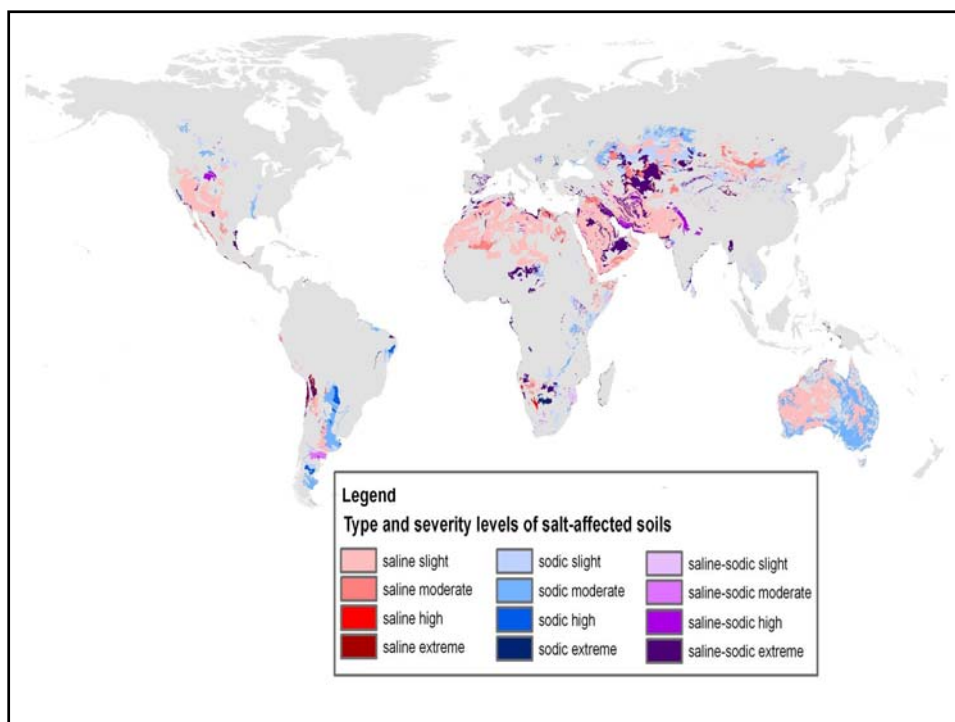

Smanjivanje biološke raznolikosti

Salinizacija i alkalizacija

Poplave i odroni

